

De heer drs. A.P. Visser
President van de Algemene Rekenkamer
Postbus 20015
2500 EA Den Haag

Postbus 20061
2500 EB Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

Fred Sevriens

T +31 (0)70 348 69 95

FEZ-FM@minbuza.nl

Datum 26 april 2017
Betreft Bestuurlijke reactie op het concept-rapport Resultaten
Verantwoordingsonderzoek 2016 Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking (XVII)

Onze referentie

MINBUZA-2017.600172

Geachte heer Visser,

Bij brief van 11 april 2017 hebt u mij doen toekomen het concept-rapport Resultaten verantwoordingsonderzoek 2016 Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) (XVII). Graag maak ik gebruik van de geboden gelegenheid om te reageren op de daarin opgenomen bevindingen en aanbevelingen.

De Algemene Rekenkamer constateert allereerst dat in de opzet van de bedrijfsvoering van BHOS weliswaar voldoende maatregelen zijn getroffen om de rechtmatige besteding van de uitgaven te waarborgen, maar dat de uitvoering daarvan op een aantal punten aandacht vraagt.

De aanbeveling om bij het aangaan van verplichtingen voor de toekenning van subsidies en bijdragen zorg te dragen voor de zichtbare vastlegging van de risicoanalyse rondom de beheercapaciteit en van de fraude- en corruptierisico's in relatie tot de verstrekking van de desbetreffende subsidie of bijdrage neem ik ter harte. Zo zal het toezicht in de lijn en bij de concerncontroller worden geïntensiveerd. Daarbij wordt via brede interne communicatie het belang van zorgvuldige vastlegging van de resultaten van de uitgevoerde risicoanalyses nog eens uiteengezet. Ook ben ik voornemens om meer centrale regie uit te voeren op de uitvoering van het reviewbeleid. Daarnaast zullen de interne maatregelen rondom de steunmaatregelen worden gezien; waar nodig zullen de instructies in het handboek bedrijfsvoering Buitenlandse Zaken worden aangepast en zal de werking ervan worden getoetst. Tot slot zal ik de Auditdienst Rijk verzoeken om in de jaarlijkse controleverklaring over de uitvoering van de programma's door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland een uitspraak te doen over de uitvoering van steunregelingen.

Voorts heeft de Algemene Rekenkamer in het bijzonder aandacht besteed aan drie door de Nederlandse Financierings-Maatschappij voor N.V. (FMO) uitgevoerde en door BHOS gesubsidieerde programma's (revolverende 'fondsen'), te weten MASSIF, Infrastructure Development Fund en Access to Energy Fund.

Het doet mij deugd dat de Algemene Rekenkamer van oordeel is dat deze programma's een belangrijke rol spelen in de versnelling en in de stimulering van ontwikkelingsrelevante financieringsstromen. Gegeven deze positieve boodschap wekken enkele deelconclusies in het onderhavige concept-rapport echter enige verbazing.

Onze referentie:
MINBUZA-2017.600172

Het standpunt van de Algemene Rekenkamer dat wat betreft de onderhavige fondsen de informatievoorziening over wijzigingen in de begrotingen en over bereikte resultaten voor de Tweede Kamer onvoldoende inzichtelijk is, deel ik niet. Zo worden wijzigingen in de begrotingen standaard verwerkt in de supplettoire begroting bij de voorjaars- of najaarsnota, dan wel gemeld bij de Slotwet/het jaarverslag. Voorts zijn organisaties die met behulp van door BHOS verstrekte middelen activiteiten en programma's uitvoeren sinds 1 januari 2016 verplicht hun resultaten als open data te rapporteren conform het International Aid Transparency Initiative (IATI). Zo zijn resultaten ook volledig toegankelijk voor het publiek. Daarnaast worden programma-evaluaties worden aan de Tweede Kamer aangeboden conform de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek 2015, zoals voor MASSIF (Kamerstuk 33 625, nr. 238). Verder heb ik de Tweede Kamer toegezegd dat de begrotingscyclus op de volgende wijze beter inzicht zal geven in de vooraf gestelde resultaten:

- 15 aggregerbare indicatoren en de daaraan gekoppelde streefwaarden zijn opgenomen in de begroting voor 2017 (Kamerstuk 34300-XVII-70).
- De resultaten van de programma's zijn in het jaarverslag BHOS over 2016 vermeld in geaggregeerde resultaten.
- Een resultatenrapportage over 2016 met meer gedetailleerde informatie over behaalde resultaten, alsmede een brief waarin hieraan duiding wordt gegeven, zal in het najaar van 2017 aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

Aldus wordt de Tweede Kamer naar mijn mening adequaat van informatie voorzien met betrekking tot de voor deze programma's aangewende middelen en de daarmee behaalde resultaten.

De constatering van de Algemene Rekenkamer dat BHOS meer aandacht is gaan besteden aan de gebruikte definities en data beschouw ik als een aanmoediging om door te gaan op de ingeslagen weg om de kwaliteit van de resultaatinformatie te verbeteren. Wat betreft de resultaatmeting voer ik overigens, in overleg met de Tweede Kamer, voortdurend verbeteringen door. Zo worden onder andere definities en de methodologie verbeterd en waar mogelijk geharmoniseerd op basis van internationale afspraken. BHOS heeft voor de bovengenoemde 15 indicatoren in de begroting voor het jaar 2017 methodologische notities opgesteld (Kamerstuk 34550-XVII-47). Voorts gebruik ik de standaard van het Donor Committee for Enterprise Development voor het bepalen van de attributie bij de evaluatie van programma's voor private sector ontwikkeling.

Het standpunt van de Algemene Rekenkamer dat een exitstrategie voor de drie onderhavige programma's ontbreekt, waardoor niet duidelijk zou zijn hoeveel geld eventueel na beëindiging van een subsidie in de staatskas terugvloeit, deel ik niet. Voor de desbetreffende portefeuilles is bepaald dat resterende middelen aan BHOS geretourneerd dienen te worden. Daarnaast is voor deze programma's vastgelegd dat de portefeuille bij beëindiging onder voorwaarden kan worden overgedragen aan een derde partij. Aldus wordt naar mijn mening voldoende inzicht verschaft in het ritme van inkomende kasstromen van aflopende revolverende fondsen.

Tot slot heb ik kennisgenomen van de conclusie van de Algemene Rekenkamer dat er wat betreft de drie onderzochte programma's een spanning bestaat tussen financieel rendement en ontwikkelingsrendement. Dit is inherent aan een revolverend fonds, maar door de balans tussen de twee doelen scherp in het oog te houden, versterken deze elkaar. Zo dient, in geval van een lening aan het MKB, het bedrijf in kwestie een goede bedrijfsvoering, eventueel te verbeteren door middel van technische assistentie, en een goed businessplan te hebben. Er wordt enkel geïnvesteerd in bedrijven met een goed ontwikkelrendement, bijvoorbeeld doordat zij inzetten op meer banen met een leefbaar loon. Daarnaast zijn de investeringsrisico's in de praktijk niet al te groot. De verstrekte middelen vloeien doorgaans dan ook weer terug in het fonds na afloop van de lening of bij de verkoop van de aandelen. De ondernemer betaalt rente op de lening en dit leidt tot een bescheiden winst, die opweegt tegen eventuele verliezen binnen het fonds. Op deze wijze blijft het fonds in stand en kan het nieuwe investeringen uitvoeren in opkomende ondernemingen.

Onze referentie
MINBUZA-2017.600172

Lillianne Ploumen,
minister voor Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking